

a Vigasztaló

Dsida Jenő: Pünkösöd

Ujjong a lelkem, s tele van örömmel:
Ma érkezik a régvárt vendég!
Bár lilium-palástot
Vehetnék vállaimra
S elébe úgy mehetnék
Hogy szűzfehéren üdvözöljem Őt! -
Bár tűzrózsákat, égő szíveket
Szórhatnék szét a nagy világon.
Hogy illatot és színeket
És imákat találjon,
Amerre jár! -
Bár lenne szívem ünnepi
Zsolozsmát zengő, nagy harang,
Melyek szétkiáltja örömét,
Hogy csengjen-bongjon tőle a határ!
Pedig, kit várok, csak egy kis madár,
Remegő szárnyú, hófehér galamb! -
- De benne ég az örök Láng.
A szent tevéssre ihlető nagy Isten!
Szemén pünkösdi tüzek nyelve csap ki
S így tekint le ránk!
Csak egy pihenő, hófehér galamb!
De Őt imádom, amíg élek,
S előtte hullok térdre egyedül
Parányi semmiségem
alázatos mély érzetében
Mikor felettem átrepül:
Mert Ő az Úr és Ő a Lélek!
S tőle várjuk fényes újulását
A föld színének,
Ő hozzá csap fel ezer ének
Ostromlón zúgva pünkösöd hajnalán:
Oh jöjj el! Jöjj el! Szentlélek, Úristen!
Halld meg világ a titkot:
Ma eljön hozzánk! Szentlélek Úristen!
Ujjong a lelkem s tele van örömmel!

1929

Icsu Renáta illusztrációja

„Ez a nyelv erőt ad”

Pünkösdi társalgás Melocco Miklóssal ünnepről,
értelmes beszédről és szépségről

Krisztus úgy fogalmazott a Szentlélekkel kapcsolatban, hogy elküldi a Vigasztalót. Ma menyire van szükségünk vigasztalásra? – kérdezem Melocco Miklós szobrászművészt. A Kossuth-díjas alkotó zsámbéki házában ülünk, a kandeló mellett, ahol ugyan éppen nem ég a tűz, de a házigazda szerint estéknént igenis szokott.

– Sportolóknál szokás mondani, hogy a közönség hajrázik. Nekem nem vigasztalásra, sokkal inkább biztatásra van szükségem. Mindig is így volt. Ha valaki rosszat írt vagy mondott arról, amit alkottam, az nem igazán használt. A komoly, valódi dicséret ellenben mindig sokat számított. A kritika dolga, hogy a jót válaszolja ki, az elismerés pedig előrébb löki az embert. Ez a jövőről szól, az elmarasztalás a múltat érinti. Talán a vigasztalás mind a kettőt egyszerre.

– És szobrászként mit gondolsz pünkösdről?

– Az értelmes beszéd képben, szóban vagy éppen zenében mindig a világ akkori állapotához igazodó, mondjuk úgy, ígéhirdetés. Ha egy művész annak idején megfestett vagy ábrázolt egy Pietát, az leginkább „értelmes dolog” volt. Ennek következtében pedig megvolt az a szabadsága, hogy lehetett nagyon szép. Nem önmagában létezett. Műfaj lett.

– Fontos, hogy legyen üzenet?

– Igen, de az alkotás kilencvenkilenc százalékig jólneveltséget jelent. Egy rendes templomban nem nézel meg minden részletet, apró díszítést, az egészet látod. Fogalmazhatnék úgy: egy katedrális monumentálisan is „jól nevelt”. Ha nem ismerjük a bibliai történeteket, a vallási hátteret, akkor is szépek láthatjuk. De tér-

jünk vissza a Pietára, amely a Szűz Máriát jelentette a fiával, Jézus Krisztussal. Ha az alkotó éppen nem ragaszkodott annyira a formához, lett belőle édesanya és gyermeke. Vagyis határokkal bírt. A Pietá amúgy egy jelző, mégis ez a neve ennek a két emberi alaknak. Megjegyzem, a szüzesség nem valamiféle nőgyógyászati kategóriát jelent ebben az esetben, hanem a legnagyobb dicséretet, amelyet nő kaphat e földön. Formai követelmény továbbá, hogy Mária nem lehetett ráncos, az ugyanis hiba lenne. Fialtnak kell lennie, aki egy haldokló férfi testét tartja. Milyen más címet lehetne neki adni? Esetleges Kanizsai Dorottya? A csatában elesett hős és szerelme? Ez a műfaj az évek, évszázadok során meg is dermedt, aztán valahogy kiment a divatból. Készítettem egyszer Vácra egy máso-

dik világháborús emlékművet. Szerepel rajta egy katona, aki halálában összerogy, az asszony azonban megtartja, nehogy dicstelenül zuhanjon. Ez a kép csakis így értelmes, semmiképp nem lehet fordítva. Akkor milyen címet adnánk neki? Miről lenne szó, ha a férfi kapná el a sebesült asszonyt? A „tisztá beszéd” tehát lényegében azt jelenti, hogy nem rúgom föl a közvetlen közelmúltban kialakult rendet.

– Igaz ez a család intézménye esetében is? Manapság egyesek nem ugyanazt értik alatta, mint régebben...

– Kétségtelen. De ha két férfit ábrázol valaki akár gyermekkel, és azt írja a szobor alá, család, akkor én rászólnék a kiállítás rendezőjére, hogy rossz helyre tette a címet.
folytatása a III. oldalon

Bizonyos korszakokban jellemzően csak szűk mederben hagyják folyni a dolgokat. Ami ebből kilóg, arra azt mondják, furcsa. A pünkösd például ma nem divat.

Melocco Miklós: Ami érdekes, nem feltétlenül értékes
FOTÓ: HEGEDŰS RÓBERT

Gyermekeként Berlinben egyszer láttam egy rendkívül naturalista fészületet, még a vért is ráfestették. Iszonyú, riasztó kép volt, azt akartam, ne kelljen nézmem.

„Ez a nyelv erőt ad”

folytatás az I. oldalról

Persze látom, ha ma valami kapcsán nem lehet megemlíteni a homoszexualitást vagy éppen a holokausztot, az már nem is érdekes. Bizonyos korszakokban jellemzően csak szűk mederben hagyják folyani a dolgokat. Ami ebből kilóg, arra azt mondják, furcsa. A pünkösöd például ma nem divat. Ám ami érdekes, az nem okvetlenül értékes is. Amúgy Leonardo vagy Michelangelo sem lépett ki annak idején a bibliai világból, kontextusból, csakhogy az nem volt szegényes, és most sem mondhatnánk annak. Vegyük mondjuk Ábrahám és Izsák történetét, amely, valljuk be, igen nehéz helyzetet mutat be számunkra. Isten azt kéri Ábrahámtól, áldozza fel egyetlen fiát. Lehetséges, a két ember a füle botját sem mozdítaná, ha meghallaná ezt a hangot. De ezt az eseményt, ezt az áldozatot többféleképpen is lehet értelmezni. Ha a hazafiasságot nézzük, eszünkbe juthat Szondi két apródjának példadása, a két történet nem mond ellent egymásnak. A történet is elismeri, Drégely várát nem volt olyan nehéz bevennie a töröknek. Előbb azonban meg kellett találnia – nem volt úgy kitéblázva az útvonal, mint ma –, ám a kétségtelenül rövid ideig tartó harci cselekmény is elég volt, hogy az ellenség ne érjen oda időben Dobó Istvánék egri viadalához. Ez volt az egész jelentősége. Szondi tehát mindent feláldozott a hazáért. Kiváló analógia. Visszatérve a Bibliára: bár az irodalomnak jóval több lehetősége van egy történet leírására, mint mondjuk a szobrászatnak, a Szentírás mégis egyszerűen, érthetően beszél.

– **Például a pünkösdi eseményekről. Menyire van benne a köztudatban ez a történet?**

– Oktatni, nem kioktatni kell. A szó anynyit tesz: ötven nappal húsvét után, görögül pentekoszté, ebből lett a magyar pünkösöd. Áldott pünkösödnek gyönyörű ideje – már Balassi Bálint is így használta. Vagyis az elnevezésben nincs benne a jelentés, időnként tehát érdemes elmagyarázni, utalni a Szentlélek kiáradására.

– **Mit jelent ma az ünnep?**

– Az mindig öröm. Az evangélium, amelyet az apostolok elkezdtek hirdetni, azt jelenti, örömhír. Persze van, akinek ez csupán a hosszú hétvégét jelenti. Nincsenek is kevesen. Emlékszem, 1948 után nem lehetett ünnepelni, a szovjet szisztéma „tűlfélte”, nehogy belegondoljunk, honnan származik a pünkösöd. A hatalom ugyanis eleve mindig és stabilan pánikban van. Az állampárt ideológusai ezt úgy fogalmazták meg, hogy permanens forradalom zajlik. Csakhogy ez persze képzavar. Hiszen: vagy permanens vagy forradalom. Talán azért használták ezt mégis ilyen műveletlenül, nehogy valaki utánanézzon, aki esetleg nem volt tisztában vele, hogy mi volt a proletárok „felkelése” előtt. Tudták, abban meg lehet találni: korábban bizony jobb volt. Amúgy nemcsak az említett, de minden hatalom ilyen, vagyis igyekszik nem hagyni réseket. Megjegyzem, bár igény lenne rá, hiszen neve már egészen régóta van, nem létezik olyan, hogy politológia. Ezt onnan lehet tudni, hogy az amerikai politológusok meglepődtek, amikor összedőlt a Szovjetunió. Pedig nekik aztán tényleg tudniuk kellett volna, hogy meg vannak számlálva a birodalom napjai, évei. Mondhatnám úgy is, állt az orvos a haldokló beteg mellett, s közben azt mondta, egészséges.

– **Egyébként nehezebb ma ünnepelni, mint az „átkosban”?**

– Az akció után mindig jön a reakció, így a régi ünnepeinket visszakaptuk. Annak idején november hetedikét erőltették, bár szabadnap volt, lehetett pihenni. De akkor is: ránk parancsolták, ráadásul valójában egy októberi eseményre emlékeztünk, az orosz forradalomra, ám ez nálunk naptár szerint, ugye, máskor volt. Mégsem volt vele szemben különösebb ellenállás, ha lett volna, még inkább kiderül, hogy a kommunisták a saját ünnepeiket akarják erőltetni, mindenáron. A hatalom mindig ilyen, attól még, hogy olykor szelídnek tetteti magát,

mint az oroszlán, amelyet rendszeresen etetnek, még vérszomjas maradhat. Az semmiképpen sem könnyörtelenség, hogy most a pünkösödöt lehet, illetve kell ünnepelni.

– **Amikor hatalomról beszél, mire gondol?**

– A mindenkori hatalomra. Amúgy szerintem a jelenlegi kormánynak nagyon nehéz dolga van. Látványos ugyanis ez az úgynevezett demokráciablöff.

– **Mit jelent ez?**

– Amikor a televízióban múltkor láttam a miniszterelnököt, egy hölgy magyarázta, mit mond, miközben mutatták, ahogy Orbán Viktor beszél. Tóbiás József MSZP-elnököt azonban szinte vágtalanul beadták, a saját hangjával. Ez blöff. Demokratikus szabályok között rendkívül nehéz kormányozni. Emlékszem, hogy a kommunizmus idején is arra vágytam, jöjjön egy Mátyás király, aki nem kérdezte meg az ellenzékét, szándéka törvényerejű lett. Csakhogy jó akart az országnak. Amikor szobrot csinálók, nem „rakom bele” a másik véleményét. Ezt akkor is érvényesnek tartom, amikor éppen mások művét bírálom. Ha sok hibát találok, akkor sem akarom kijavítani. Csak azt mérlegelem, megéri-e ezt így megőrizni.

– **Akár egy köztéri alkotásnál is?**

– Igen, legfeljebb az lesz velem, hogy egy darabig, vagy akár soha, nem törődnek, nem foglalkoznak vele.

– **Vagy éppen ellenkezőleg: megdobálják, megrongálják.**

– Az mindig a mű címe miatt történik. Emlékszem, a rendszerváltáskor nagyszabású – úgymond – ikonográfiai csere indult el, ám akkor is sokszor csak a cím alapján távolítottak el köztéri szobrokat. Volt egy Tanácsköztársaság nevű alkotás Salgótarjában, remek szobor. Nem azért vitték el, mert rossz vagy ellenszenves volt, hanem a címe miatt. Újabbán a turul-szobrok kapcsán szokott felhördülés lenni, leginkább a nimbusza miatt. No persze ha egy sast

vagy egy sólymot ábrázolok, az nem feltétlenül baj, de ha odaírom, hogy ez egy turul, akkor már tiltakoznak. Ilyenek voltak korábban az attribútumok – ha glóriát teszünk egy fiatal nő feje fölé, tudjuk, az a Szűzanya.

– **Fontos, hogy az ábrázolás szép legyen?**

– Valljuk be, önmagában az áldozattal, a szenvedéssel nem tudunk mit kezdeni. Ki fakad sírva a Golgota előtt? Szörnyű, rettenetes halál, gyötrelem, a képen vagy a szobron mégis szelídnek látjuk Krisztust a kereszten. Lehet előtte imádkozni, még a néni sem borzad el a templomban. Gyermekeként Berlinben egyszer láttam egy rendkívül naturalista feszületet, még a vért is ráfestették, szinte csöpögött róla. Iszonyú, riasztó kép volt, azt akartam, hogy ne is kelljen ránézni. Mégis közelebb állt a valósághoz, mint a szelíd Jézus ábrázolása. A Megváltó csontjait az evangélium szerint nem törték össze, mivel már a kereszten meghalt, rendkívül meg volt gyötörve. Ha az ideológia esztétikája felől nézzük: szentségtörés lett volna összeverni, megtörni. A szent sír ezért egy ép, ám halott és csendes embert rejt. Ami taszít, ami riasztó, ahhoz nem lehet imádkozni, nehéz lenne imádni, annak üzenetét, örömhírét nehéz is lenne hirdetni. A költészet amúgy rengeteg mindent meg tud oldani. A Biblia szerint az evangelizációra buzdító Szentlélek tízes nyelvekként lángolt az apostolok feje fölött. Ahogy Petőfi Sándor írta: ide illik a láng. A tűz, a hit és a meggyőződés, valamint a szépség nem idegenek egymástól. Ezt a képet könnyű megérteni. Szép a fordítás is: tízes nyelv. Ez a nyelv beszél, meggyőz, biztat és erőt ad – azaz vigasztal. A minap vettem észre, amikor ég a tűz a kandallóban, másra nem lehet figyelni. Vonzza a tekintetet. A lángok mozognak, beszélnek. Történetet mesélnek. Az álom legközelebbi rokona: nézni egy szép tüzet.

KACSOH DÁNIEL

A Mária Út jele varázsszer

Megfeszülni kétezer – nyolcszáz kilométeren

Erdőn-mezőn, kis falvakban sétálni jó. Egyedül, párban, csoportosan – egyre megy. A lényeg a jó társaság – amelyet akkor is megtalálhat az ember, ha látszólag magányosan halad. Például zarándokként a Mária Úton, ahol könnyen kaphat névses kíséret az ember – Jézust, a Teremtőt, magát a Szűzanyát vagy a szenteket is, ha szépen fohászodik hozzá.

Az egyén lelki épülését szolgáló ösvény persze seregnyi fut Közép-Európában. Akadnak csak lokálisan jegyzett néhány kilométeresek éppúgy, mint az egész Kárpát-medencét behálózóak, amelyek a térség Mária-kegyhelyeit fűzik össze. Utóbbi két fő ága az égből tekintve durván ácsolt keresztet formáz. Nem véletlenül. Az alapítók szándéka szerint ugyanis ez mutatja a túra fő üzenetét, azaz a keresztény értékek megőrzését és az emberi találkozások felületének semmiképpen nem titulálható megélését. A kereszt kelet-nyugati tengelye az ausztriai Mariazelltől az erdélyi Csíksomlyóig vezet, az észak-déli pedig a lengyelorszá-

gi Czeszochowától a Bosznia-Hercegovinában fekvő Medjugorjéig. Talán emlékeznek, itt áll az a csodákat látott kegytemplom, amelyet a jugoszláviai háborúk infernójáért felelős gonoszok megközelíteni sem mertek, nemhogy megszállni, netán beleágyúzni, tüzérséggel távolról lerombolni.

Annyi esze ugyanis a legelvakultabb ortodox uszítónak is volt, hogy a katolikusok istene valójában az övé is. S vele nem tanácsos ujjat húzni, mert a végső ítéletnél könnyen pórul járhat a lelke.

A két főág egy-egy darabja durván ezer-négyszáz kilométert tesz ki. A kereszt egy szára napi húsz-huszonöt kilométerrel számolva egészséges tettel kicsit több mint két hónap alatt teljesíthető. Mivel a Mária Út nem túraversenyt, akkor sincs felelősségre vonás, ha valaki fél- vagy sok esztendő alatt húzza be darabokban, lévén a vonaltól jobbra-balra bőven található látni-, át- és megélnivaló. S ezek ugyancsak a sietség ellen hatnak. Ez utób-

bi vargabetűket egyébként bátran nevezhetjük alternatív kínálatnak, amely épp olyan dús és tartalmas hálózatot alkot, mint maga a főút. Akadnak itt falusi zarándokhelyek, épített és természeti értékek, nemzeti parkok, nyugsgó városok és kimagasló, szállban álló sziklák egyként. Utóbbiakon lepihelve az ember fújathatja a testét a széllel, s a páratlan panorámán elmerengve újfent ráébredhet, hogy mennyire jelentéktelen is valójában.

S betegem is kipipálható. Igaz, a kerekesek vagy a mankó nehezen használható bizonyos részeken, de támogatást kérni, erős vállat „szerezni” a nehéz terep előtt bárkitől bátran lehet. Aki gyenge lépetetni, ülhet buszra, szállhat vonatra, stoppolhat lovas szekeret, teherautót. A Mária Út jele, a középső szárán áthúzott kis m betű varázsszer. Aki nem hiszi, olvasson utána.

Írjuk le ismét, az út az égből nézve durván ácsolt keresztet formáz. Óriási kereszt ez, s aki meg szeretne rajta feszülni, annak minimum

kétezer-nyolcszáz kilométert kell gyalogolnia. A kérdésre, hogy megéri-e a kétségtelenül hatalmas fáradság, költség és idő, a felelet egyértelmű, határozott igen. Egyrészt az út bármiféle hovatarozástól – legyen az világnézet, nemzetiségi vagy kulturális – függetlenül lejárható. Azaz aki netán újkori vagy megrögzött pogányként vállalkozik rá, az is olyan vidékeket, sorsokat és életviszonyokat ismerhet meg, amelyeket korábban talán soha nem látott. Mariazell kegytemploma vagy egy búcsú Csíksomlyón pedig önmagában megér egy misét, s akkor az útközben a gyalogos mellett elsuhanó táj szóakasztó gazdagságáról egy szót sem ejtettünk.

Hívóként pedig a kérdés fel sem vetődik. Pláne annak fényében, hogy az ember kíséroe akár maga Nepomuki Szent János, Mária vagy Krisztus is lehet. Kívánság és fohász szerint, ahogy az egyénnek tetszik.

LÁZIN MIKLÓS ANDRÁS

Képirás (3.)

Az egyház születésnapja és azok a gyönyörű népdalok, amelyek azon a piros pünkösdi rózsafán termettek, amelyen a szép leányok is

„A csókokat nem tudom, mire fordítják”

Pünkösöd megnevezése a görög pentekoszté szóból ered, ami magyarul annyit tesz: ötvenedik. Már az elnevezés is jelzi, hogy ez a Szentlélek eljövételének ünnepe a húsvét utáni ötvenedik napon. S ebből ered az is, hogy pünkösödöt a hagyomány szerint minden évben a húsvét utáni hetedik vasárnapon és hétfőn tartja a kereszténység. Így tehát változó dátuma miatt – a húsvét időpontjától függően – május 10. és június 13. közé esik. Mivel a leggyakrabban ez mégis májusi időpontot jelent, ennek a hónapnak a hagyományos magyar megnevezése a pünkösöd hava – akkor is, ha olykor júniusban ünneplünk. Százhatvan évvel ezelőtt, 1856-ban május 11-re esett pünkösöd napja. A Vasárnapi Ujság aznapi száma ötoldalas melléklettel jelentkezett ebből az alkalomból (képünkön a tematikus összeállítás fejléce látható), amelyben az egyszerűen csak J. M.-ként jegyzett szerző így írt a pünkösdi királynéválasztásról: „A falu legszebb és legjobb leányát a többi hajadonok megválasztják piros pünkösöd napján ünnepkirálynénak, egy nagy tornyos koszorút illesztenek homlokára s énekelve körülhordják a faluban, minden ház előtt megállnak s összefogva a közbevett pünkösdi királyné körül, eléneklik azokat a gyönyörű szép népdalokat, a mik sohasem voltak megírva, mégis megszülettek, talán azok is azon a piros pünkösdi rózsafán termettek, a melyen a szép leányok. A ház gazdája azután ad az éneklő lyánkáknak különféle ajándékokat. Ha öreg ur, egy pár krajczárt, ha fiatal, egy pár csókot. A pénzből mulatságukat fedezik a hajadonok; a csókokat nem tudom mire fordítják.” A pünkösdi ünnep tárgya a húsvéti misztérium beteljesedése: a Szentlélek eljövetele,

ajándékainak kiáradása, az új törvény és az Egyház születésnapja – olvashatjuk a Magyar Katolikus Lexikonban. Talán ezért is történt – ahogy egy ilyen jeles születésnaphoz illik is –, hogy pünkösödöt a magyarság mindig mulatozással örököltette meg. Balassi Bálint például így ír a Borivóknak való című versében: „Áldott szép Pünkösödnek gyönyörű ideje, / Mindent egészséggel látogató ege, / Hosszú úton járókat könnyebbítő szele! // Neked virágoznak bokrok, szép violák, / Folyó vizek, kutak csak neked tisztulnak. / Az jó hamar lovak is csak benned vígadnak. // Sőt még az végbeli jó vitéz katonák / Az szép szagú mezőt kik széjjel bejárják. / Most azok is vígadnak, az időt mulatják.” A közismert falubeli pünkösdi királyság mellett a 17. és 18. században már a huszárok is megválasztották a maguk májuskirályát, aki az előbbivel ellentétben nemcsak minden lakodalomba volt kötelezően hivatalos egy éven át, s nem is csak a kocsmában fogyaszthatott ingyen a kedvére, de mindenki engedelmességgel is tartozott neki. Ez tehát távolról sem volt annyira jelképes „hivatal”, mint a népi megfelelője. A májuskirályok „törvényt ültek”, szükség esetén ítékeztek is, és az ő feladatuk volt felügyelni, hogy a huszárok a jó katonáktól elvárt módon az illem ellen se vétkezzenek. „Adataink hiányossága folytán nem áll világosan előttünk, hogy a katonai gyakorlat hatott-e a népi szokásokra, vagy pedig a katonai gyakorlat maga is népi előzményekre megy vissza. Valószínű kölcsönhatásról van itt szó, bár a katonai gyakorlatnak külföldi előzményei is lehetnek” – írja Dömötör Tekla a Naptári ünnepek – népi színművészet című kötetében. (SZPA)

